

Helenistik ve Roma Dönemlerinde Ezoterik Bir Yahudi Topluluk

Okan Açıl*

* Ar. Gör.

İnönü Üniversitesi Fen -
Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü

okan.acil@inonu.edu.tr

Malatya / TÜRKİYE

Öz

MÖ II. yüzyıl ila MS I. yüzyıl aralığında Yahudiye’de yaşamış olan Esseniler, modern araştırmacılar tarafından Antik döneme ait bir Yahudi mezhebi olarak kabul edilmektedir. Türkçe literatürde fazla müstakil çalışmaya konu olmamış bu grubu incelemeyi amaçladığımız çalışmada birincil kaynaklardan istifade etmeye azami ölçüde gayret gösterilmiştir. Bunun yanında bir takım ikincil kaynaklardan da faydalanılmıştır. Çalışmada Esseniliğin tanımı, coğrafyası, inanç ve yaşam biçimleri ile teşkilat ve toplumsal yapıları incelenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak şunlar söylenebilir; Esseniler, tek bir cemaat değildir. Aksine, Ölü Deniz’in batı kıyıları yakınlarında bulunan ana cemaatin dışında Yahudiye’de dağınık halde yaşayan başka cemaatlerden oluşmaktadır. Essenî nüfusu MS I. yüzyılda yaklaşık dört bin kişi kadardır. Esseniler, inanç ve yaşayış bakımından çeşitli sebeplerin etkisiyle II. Tapınak Dönemi Yahudiliğinden oldukça farklılaşmıştır. Esseniliğe ait cemaatler ve üyeler içerisinde idari ve mali alanlar başta olmak üzere teşkilatlanmaya gidildiğine dair emareler bulunmaktadır. Esseniliğe aday olanların topluluk kriterleri doğrultusunda çeşitli aşamalardan oluşan bir elemeye tabi tutulması ile eğitim ve bilgi aktarım metotları inisiyasyona başvurulduğu ihtimalini akla getirmektedir. Var olduğu düşünülen inisiyasyon, Essenilere ait derin bilgi ve sırların dışı kapalılığı ve bu bilgilere sadece ehil görülen kimselerin erişebilmesi, katı gizlilik ilkesi ile derin bilgilerin tahrif edilmeden yeni üyelere aktarılması ise Essenileri ezoterik bir topluluk olarak değerlendirilmesinin temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Essenî, Essaioi, Essenoi, dinler tarihi, Yahudilik.

Gönderim / Received:

12.04.2021

Kabul / Accepted:

03.04.2022

Alan Editörü / Field

Editor:

Döndü Çavdar

An Esoteric Jewish Community in Hellenistic and Roman Times The Essenes

Abstract

The Essenes, who lived in Judea from the 2nd century BC to the 1st century AD, are considered by modern researchers to be an ancient Jewish sect. In the study we aim to examine this group, which has not been the subject of much study in the Turkish literature, maximum effort has been made to benefit from primary sources. In addition, some secondary sources were also used. In this study, the definition, geography, beliefs and lifestyles of the Essenes, as well as their organizational and social structures have been tried to be examined. As a result of the research, it was seen that the Essenes did not consist of a single community, on the contrary, other than the main community located near the western shores of the Asphaltites, there were other dispersed Essenes communities in Judea. The population of Essenî was about four thousand people in the 1st century AD. The sect differed from the Judaism of the 2nd Temple Period due to various reasons in terms of belief and life. There are indications that there has been an organization within the sect's communities and members, especially in the administrative and

financial areas. It is observed that the candidates for Essenism are subjected to a selection consisting of various stages in line with the criteria of the community, and the methods of education and knowledge transfer are resorted to initiation. The initiation, which we believe to exist, the intimacy of deep knowledge and secrets of the sect, and the ability to access this information only by those who are deemed competent and the transfer of information to new members by protecting it with the principle of strict confidentiality, form the basis of our evaluation of the Essenes as an esoteric community.

Keywords: Essene, Essaioi, Essenoi, history of regions, Judaism.

GİRİŞ

Yahudiye'nin (Ioudaia/Iudaea) Helen ve Roma tesiri altında bulunduğu dönemde, esasen birer Yahudi olan ancak bazı yönleriyle II. Tapınak Yahudiliğini farklı yorumlayan kişilerden oluşan gruplar mevcut olmuştur. Bu gruplar, benimsedikleri ritüeller ve yaşam biçimleri sebebiyle, dönem ve coğrafya hakkında kaynak konumunda bulunan yazarların ilgisini çekmiş ve eserlerine konu edilmiştir. Bahsi geçen gruplardan biri olan ve MÖ II. – MS I. yüzyıllar aralığında varlığını sürdüren Esseniler, modern araştırmacılar tarafından Antik döneme ait bir Yahudi mezhebi olarak kabul edilmektedir (Eliade ve Couliano, 1997, s. 289; Taşpınar, 2017, s. 126; Adam, 2018, s. 114). Öte taraftan Rabbinik İbranicede mezhep kavramını ifade eden genel bir terim bulunmaması, Essenilerin ve Essenilerle çağdaş grupların dönem kaynaklarında felsefi ekoller olarak anılmaları durumu ve müstakil bir kurum ve doktrin yapısına sahip olmamaları bahsi geçen grupların hiçbirinin mezhep olarak değerlendirilemeyeceği görüşlerine de temel oluşturmaktadır (Çoban, 2008, s. 60; Harman, 2013, s. 212).

Esseniler, münzevi ve apolitik bir topluluk olarak II. Tapınak döneminin dini otoritelerinin meşruiyetini reddetmiş ve dönemin Yahudi toplumundan ayrılarak bir çeşit komün hayatı sürmüştür (Gürkan, 2012, s. 38). Esseniler hakkında mevcut bilgiler genel itibarıyla, MÖ I. yüzyıl ile MS IV. yüzyıl aralığına tarihlenen yazarların eserlerinden edinilmektedir. Bu yazarlar ile İskenderiyeli Philon (Filon), Gaius Plinius Secundus (Yaşlı), Iosephus (Yosefus), Hippolytos, Eusebios, Solinus, Epiphanius (Epifanius) ve Porphyrios'tan ibarettir. Bahsi geçen yazarların kaleme aldığı eserler, Essenilerle ilgili büyük çoğunluğu aynı olan ve birbirini tekrar eden bilgiler içermektedir. Kronoloji dikkate alındığında Esseniler hakkında ilk bilgilerin MS I. yüzyıl yazarları olan Philon, Plinius ve Iosephus'tan edinildiği, diğer yazarların ise onlardan aktarmak suretiyle bu bilgileri tekrar ettiğini söylemek mümkündür. Bu yazarlar arasında ise özellikle Iosephus, eserlerinde bulunan detaylı anlatım sebebiyle konu üzerinde önemli yer işgal etmektedir. Aynı yazar ayrıca, otobiyografi türünde kaleme aldığı eserinde, henüz on altı yaşındayken tabi olacağı düşünce ekolünü tespit edebilmek amacıyla, MS I. yüzyılda Yahudiler arasında mevcut olan üç ekolü deneme kararı aldığını ve bu doğrultuda ilk olarak çölde yaşayan, doğada kendiliğinden yetişmeyen hiçbir şeyden istifade etmeyen ve sık sık soğuk suyla yıkanan Banos adlı birisine üç yıl boyunca tabi olduğunu söylemektedir (Ios. Vita. II). Yazarın MS 37 yılında dünyaya geldiğini kabul ettiğimizde, bahse konu beraberlik MS 53 yılından 56 yılına kadar sürmüş olmalıdır. Eserin bu kısmında açıkça Banos'un bir Esseni olduğu belirtilmemektedir ancak tasvir edilen yaşam tarzı Essenilerle doğrudan bağlantılı gözükmektedir. Şu durumda Iosephus, üç yıl boyunca Esseniliği tecrübe etmiş veya buna aday olmuştur. Dolayısıyla sunduğu bilgiler bizzat yaşayarak edindiği tecrübelerle dayanmaktadır.

Kumran Harabelerinde (Khirbet Qumran) keşfi 1940'lı yıllara dayanan, MÖ II. ila MS I. yüzyıllar arasında oluşturulduğu tespit edilebilen ve literatürde *Kumran Yazıtları* veya *Ölü Deniz Parşömenleri* olarak anılan yazmalar grubu da Essenilere mal edilmektedir. Gerçekten de metinlerde yer alan tasvirlerin, Iosephus ve Plinius'un eserlerinde sunulan Esseni yaşam biçimi ile tutarlı yönleri bulunmaktadır. Özellikle Kumran metinlerini oluşturanlar ile Essenilerin coğrafi konumunun aynı oluşu, tarihlendirme, metinlerde tasvir edilen cemaate katılım usülleri, kurban ritüeline dair

uygulamalar, kadercilik ve ölüm sonrası anlayışları ile mali politikalar büyük benzerlikler arz etmektedir (Marcus, 1954, s. 158; Wise, Abegg & Cook, 1996, s. 15 – 16; Kazez, 2001, s. 168 – 182; Beal, 2004, s. 4 – 6; Vermes, 2004, s. 47 - 48; Çoban, 2008, s. 64; Yıldız & Meçin, 2013, s. 38 – 51; Temiztürk, 2015, s. 78 – 81). Ancak genel kabul gören görüşe ve benzerliklere rağmen konu üzerinde bir kesinlikten bahsetmenin mümkün olmadığını da belirtmek gerekmektedir (Golb, 1980, s. 11; Martinez, 1996, s. Liii; Newman, 2006, s. 99). Zira Kumran cemaati ile Essenileri özdeşleştiren görüşler olduğu gibi, metinlerde bulunan tasvirlerdeki farklı yönleri temel alan çalışmalar da bulunmaktadır. Beal (2004, s. 129), Iosephus'un Essenilere dair anlatılarıyla Kumran metinlerini karşılaştırdığı eserinde tespit edebildiği karşıtlıkları şöyle sıralamaktadır; Iosephus, ortak mülkiyet, yardımseverlik, merhamet ve yemin etmekten kaçınmayı Essenilerin özellikleri arasında saymaktadır. Oysa Kumran metinlerinde kişisel mülkiyete ve yemine izin verildiği ayrıca hayır işlerinin gönüllüler tarafından değil, görevliler tarafından yürütüldüğüne görülmektedir. Iosephus'un sunduğu Esseniliğe katılım ile Kumran metinlerinde anlatılan cemaate katılım süreleri farklıdır. Iosephus, Essenilerin adaylık sürecinin sonunda büyük bir yemin ettiğini söylerken, Kumran metinlerinde yemin başlangıçta ve daha sade bir içerik üzerine edilmektedir. Iosephus, Essenilerin eşlerini topluluğa sokamadıklarını ve köle/hizmetkar sahibi olmadıklarını belirtmektedir. Ancak Kumran metinleri bunlara müsaade ediyor gibi görünmektedir. Belirtilen noktalardan hareketle, iki grubun aynılığına karşı çıkan ve hatta Kumran cemaatini bazı başka gruplarla özdeşleştirmeye çalışan araştırmalar da bulunmaktadır (Marcus, 1954, s. 160 – 161; Golb, 1980, s. 1 – 8; Wise, Abegg & Cook, 1996, s. 23 – 25; Eliade vd., 1997, s. 294; Kazez, 2001, s. 182 – 198; Newman, 2006, s. 99). Kaldı ki Esseniler ile Kumran cemaati özdeşliğine işaret eden araştırmaların çoğu dahi, ilgili kısımlarda bu görüşün henüz kanıtlanmadığını ancak diğer görüşlere nazaran daha muhtemel olduğunu belirtmektedir (Kazez, 2001, s. 162, 166 - 167; Beal, 2004, s. 3; Vermes, 2004, s. 14 - 15; Çoban, 2008, s. 64; Temiztürk, 2015, s. 81 - 82). Dolayısıyla, muhalif görüşlerin mevcudiyeti ve Kumran cemaati ile Esseni cemaatinin özdeşliği meselesinin bir çözüme kavuşmamış olması sebebiyle çalışmada *Ölü Deniz Parşömenleri* değerlendirmeye alınmamıştır. Epiphanius'un *Panarion* adlı eseri ise konuyla ilgili oldukça kısıtlı bilgiler barındırması sebebiyle metin içerisinde tekrar kullanılmamıştır. II. Tapınak Yahudiliğinin önemli kaynakları arasında bulunan apokrif *Makabele Kitaplarının* Essenilerden, en azından isimleriyle, bahsetmiyor oluşu kaynaklar üzerine belirtilmesi gereken önemli bir diğer husustur. Ayrıca MS I. yüzyılda Roma hâkimiyeti altında bulunan Yahudiye'de (Provincia Iudaea) gerçekleşen hadiseler hakkında da malumat sunan *Yeni Ahit*'in, Essenilerle çağdaş diğer gruplar olan Ferisiler ile Sadukilerden bahsederken Essenileri anmaması da dikkat çekicidir.

Kaynak kabul edilen yazarların sunduğu bilgilere göre Essenilik, II. Tapınak Dönemi'nde Yahudiler arasında mevcut olan gruplardan biridir (Ios. Ant. Iud. XIII.5.9; Eus. Ekk. His. IV.22.6-7; Porph. IV.11.2). Ancak bu mevcudiyeti bildiren kaynaklar, onların ortaya çıkışları hususunda sessiz kalmaktadır. Esasen her dinde olduğu gibi Yahudilikte de inanç ve dini uygulamalarla ilgili farklı yorumlamalardan kaynaklanan çeşitli akımlar, felsefi ve dini ekoller söz konusu olmuştur (Harman, 2013, s. 212). Şüphesiz Esseniliğin de dahil olduğu grupların oluşumunda bölgede cereyan eden siyasi hadiselerin de önemli etkisi bulunmaktadır. Özellikle Seleukos (Selevkos) Devleti, Helenizmin etkisi, Makkabi İsyanı ve Haşmonayim Hanedanlığı ile ilgili açıklamalar makul gözükmemektedir. Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes'in (MÖ 175 – 164) Yahudilere karşı giriştiği zulümden kaçanların Makkabi İsyanı başlamadan evvel Esseniliği kurduğu, Davud soyundan olmayan Makkabi veya Haşmonayim Ailesi üyelerinin Yahudiye'de iktidarı elde etmesi üzerine Essenilerin bir tepki olarak Hierousalem'i (Yeruşalayim/Kudüs) terk ettiği ve Helenistik kültürün tesiri altına girerek siyasi – ekonomik iktidar güdüsüyle faaliyetlerde bulunan Haşmonayim Hanedanlığı idaresi altında Yahudi ahalinin yaşadığı hayal kırıklığı sebebiyle ayrışmanın yaşandığı yönündeki yorumlar öne çıkmaktadır (Gürkan, 2012, s. 36; Harman, 2013, s. 212; Mendenhall, 2016, s. 247; Taşpınar, 2017, s. 126).

Esseniliğin ortaya çıkışına sebep olan hadiseler üzerindeki mevcut belirsizliğe rağmen, ayrılığın yaşandığı dönem kısmen tespit edilebilmektedir. Iosephus, Essenilerden ilk kez Makkabiler veya Haşmonayim (Makkabaioi/Asamonaioi) olarak anılan ailenin üyelerinin faaliyetlerini anlattığı sırada bahsetmektedir. Ona göre, Ionathan (Ionathes) Apphous (Yonatan Apfus) MÖ 160 – 142 yılları arasında ailenin liderliğini üstlendiği sırada Essenilik, Ferisilik ve Sadukilik Yahudiler arasında mevcuttur (Ios. Ant. Iud. XIII.5.9; Ios. Bel. Iud. II.8.2). Ionathan Apphous döneminden daha önceye gidildiğinde bu defa, Seleukos hâkimiyeti altında bulunan Yahudiye’de MÖ 171 yılı civarında baş kohen (kohen gadol) Menelaos döneminde, Hierousalem ve Yahudiye ahalisini Helenleştirme çalışmalarının sürdürüldüğü sırada mevcut duruma tepki olarak ortaya çıkan ve dindar Yahudiler olarak tanımlayabileceğimiz Haşidilerin varlığı ile karşılaşmaktadır (I. Mak. II.42). Haşidilerin dindar ve muhafazakâr tutumları sayesinde bir çekirdek oluşturduğu ve Ionathan Apphous döneminde mevcut olan grupların bu çekirdekten doğduğu düşünülmektedir (Çoban, 2008, s. 60). Dolayısıyla Esseniliğin ortaya çıkışını, Haşidilerin tarih sahnesine çıkışı ile Ionathan Apphous’un ölümü aralığına yani MÖ 171 ile 142 arasına tarihlendirmek mümkündür.

Esseniliğin varlığının sona ermesi konusunda ise daha kesin ifadeler kullanılabilmektedir. Genel kabul gören görüşe göre, MS 66-73 yılları arasında cereyan eden ve “Büyük İsyân” veya “I. Yahudi-Roma Savaşı” olarak bilinen mücadele kapsamında, Roma İmparatoru Titus Flavius Vespasianus döneminde (MS 69 - 79) MS 70 yılında, oğlu Titus komutasındaki orduların Yahudi merkezi ibadethanesi konumunda bulunan II. Tapınağı (Bet ha-Mikdaş) yerle bir etmesiyle Essenilik ortadan kalkmıştır. Bu durum, siyaset ve kült odağı konumunda bulunan eski merkezin yıkılmış olması ve Yahudi yaşam ve inancına yön verecek kural ile geleneklerin İamnia’da (Yavne) Ferisi kökenli Rabbiler önderliğinde yeniden şekillenmeye başlaması kısacası yeni bir anlayış oluşmasıyla eski düzenin hükmünü kaybetmesiyle ilgilidir (Gürkan, 2012, s. 36). Ancak bahsedilen yeni düzenle Essenilik sadece müessese olarak ortadan kalkmış olmalıdır. Üyelerinin akıbetleri konusundaki açıklamalar ise onların Sadukilerle beraber Rabbinik harekete dahil olduğu veya erken Hristiyan grupların içinde aranması gerektiği yönündedir. Ayrıca aslında mezhebin varlığının sona ermediğini, sadece kaynakların artık onlardan en azından Esseni adıyla, bahsetmeye gerek duymadığını belirten görüşler de bulunmakta ve özellikle Rabbanî literatürde Esseni izlerine rastlanılabildiği belirtilmektedir. (Negoitsa, 1969, s. 520 – 521; Burns, 2006, s. 247 – 274).

Tanım, Coğrafya ve Nüfus

Esseni adının kökenine ve anlamına dair bilgi sunan kaynaklar, bu adın kutsallıkları sebebiyle kendilerine uygun görülmüş bir isim olma ihtimaline dikkat çekmektedir (Phil. Hyp. XI.1; Eus. Pra. VIII.11). Çeşitli eserlerde *Essaioi*, *Essenoi* veya *İsiyim* şeklinde görülebilen Esseniler ifadesine aziz, değerli, iyi eden, sessiz, sakin, dindar ve şifacı anlamları yüklenmeye çalışılmaktadır (Newman, 2006, s. 84; Küçük vd., 2009, s. 332; Harman, 2013, s. 213; Yıldız vd., 2013, s. 37).

Essenilerin yaşadığı konum hususunda kaynaklarda yer alan bilgiler birbiriyle kısmen örtüşmektedir. Philon, Esseni coğrafyası ile ilgili müstakil bir nokta belirtmemektedir. Onların Yahudiye’de, kentler dışında, çok sayıda kasaba ve köyde yaklaşık dört bin kişilik bir nüfusla yaşadığını bildirmektedir (Phil. Quo. XII(75 – 76); Phil. Hyp. XI.1). Yaşlı Plinius, onları Ölü Deniz’in (Asphaltites) batı kıyılarından bir miktar içeride yer alacak şekilde, Engada kentinin kuzeyine konumlandırmaktadır (Plin. Nat. V.15(73)). Iosephus ise Plinius’un aksine, Essenilere has belli bir mevki olmadığını ve her şehirde çok sayıda üyesi bulunduğunu belirtmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.4). Nüfusları hakkında ise Philon ile benzer şekilde, dört bin kişi olduklarını söylemektedir (Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5). Hippolytos’un, Iosephus’u desteklediği ve Essenilerin yaşadığı tek bir bölgenin olmadığını aksine farklı yerleşim birimlerinde üyelerinin bulunduğunu söylediği görülmektedir (Hippol. IX.15). Eusebios’a göre de Esseniler, Yahudiye’de birçok noktada kalabalık gruplar halinde ve dört bin kişilik bir nüfusla

yaşamaktadır (Eus. Pra. VIII.11-12). Solinus ise Plinius'u doğrular şekilde, Essenilerin yaşam alanı olarak belirli bir bölgeyi işaret etmekte ve burayı Yahudiye'nin batı kısmına doğru bakan iç bölgesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca benzer şekilde Essenileri Engada'nın kuzeyine konumlandırmaktadır (Solin. XXXV.9; XXXV.12). Porphyrios'a göre de Essenilerin yaşam alanı olarak tek bir bölgeyi işaret etmek mümkün değildir. Topluluk üyeleri çok sayıda yerleşim yerinde dağınık halde bulunmaktadır (Porph. IV.11.7). Essenilerin konumu ile ilgili sunulan bilgiler doğrultusunda Eusebios'un Philon'dan, Solinus'un Plinius'tan ve Hippolytos ile Porphyrios'un ise Iosephus'tan istifade edip etkilendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca Esseni coğrafyası üzerinde birbirleriyle çelişen bilgiler sunan kaynakların konu üzerinde bir ittifaka varamadığı da ortadadır. Bu durum, birden fazla Esseni cemaatinin mevcudiyeti veya Essenilik içerisinde görüş ayrılıklarından dolayı oluşan farklı kolların bulunmasıyla açıklanabilmektedir. Iosephus ve Hippolytos eserlerinde bu noktaya dikkat çekmektedir. Iosephus, ana Esseni cemaatinden görüş, yaşayış itibarıyla farklılaşmış ve çeşitli bölgelerde yaşayan başka Esseni cemaatlerinin varlığını bildirmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.13). Hippolytos da zaman içerisinde Essenilerin tek bir düzene göre yaşama geleneğini koruyamadığını ve cemaatin dört farklı kola ayrıldığını belirtmektedir (Hippol. IX.21).

Mevcut bilgilere göre Esseniliğin ana grubunu, Engada'nın kuzeyinde yer alacak şekilde Ölü Deniz'in batı kıyısı yakınlarında konumlandırmak mümkündür. Bu konum yaklaşık olarak, Modern İsrail Devleti'nin doğusunda bulunan ve Ürdün sınırının bir kısmını oluşturan Ölü Deniz'in hemen batısında, Masada ve Kumran Mağaraları yakınlarında yer alan ve günümüzde bir doğa koruma alanı olan En Gedi'nin kuzey yönü yakınlarına isabet etmektedir. Ancak bu ana kütle dışında bazı başka Esseni cemaatleri veya Esseniliği bahsi geçen ana gruptan daha farklı yorumlayan diğer kollarından oluşan topluluklar, Yahudiye'nin farklı noktalarında dağınık halde yaşamlarını sürdürmüştür. Esseniler nüfus bakımından MS I. yüzyılda dört bin kişi civarındadır.

Esseniliğe Giriş ve Çıkış

Essenilik, katılım hususunda iradi tercihi ilke olarak benimsemiştir. Doğum yoluyla katılım mümkün değildir (Phil. Hyp. XI.2). Katılım, kendi iradesi ile katılmak isteyen herkesin başvurusuna açık olmakla beraber, sadece uzun ve çetin bir adaylık sürecinin ardından başarılı olabilenler topluluğa dahil olabilmektedir. Kaynakların belirttiğine göre hemen her gün çok sayıda kişi Essenilere katılmaya aday olmaktadır (Plin. Nat. V.15(73); Solin. XXXV.10). Ana hatlarıyla Iosephus, Hippolytos ve Porphyrios tarafından sunulan bilgilerden anlaşıldığına göre adaylık çeşitli aşamalardan oluşmaktadır.

Esseniliğe katılmak isteyen kişi belirtildiği üzere, öncelikli olarak kendi iradesiyle aday olmalıdır. Ardından mal varlığını topluluğun kullanımına terk etmesi gerekmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.3; Hippol. IX.14; Porph. IV.11.5). Adaylığa kabulde temel şart olduğuna inandığımız bu koşulun yerine getirilmesinin ardından üçüncü aşamaya geçilmektedir. Bu kısımda aday, bir yıl boyunca mezhebin ana yerleşkesinden farklı bir noktada her gün aynı yemeği yemek durumunda bırakılmaktadır. Ayrıca kendisine verilen küçük bir balta, bir peştamal ve beyaz kıyafetlerle süreç boyunca hayatını idame ettirmesi beklenmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Hippol. IX.18; Porph. IV.12.1). Bir yıl sonunda Esseni yaşam biçimine uyum sağlayabileceği yönünde belirtiler gösteren aday, başarılı kabul edilerek dördüncü aşamaya geçmeye hak kazanmaktadır. Bu aşamada da öncekine benzer tarzda bir hayat sürdürülmekte ve aday gözlemlenmeye devam edilmektedir. Ancak farklı olarak bu aşama iki yıllık zaman dilimini kapsamaktadır. Dördüncü aşamayı da başarıyla tamamlayabilen adaylar katılım hakkı kazanmaktadır (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Eus. Pra. IX.3). Görüldüğü üzere esasta deneme ile gözlemlenmeden oluşan ve toplamda üç yıl süren adaylığın üçüncü ve dördüncü aşamaları bir nevi intibak eğitimi hüviyetindedir. Iosephus'un, Banos ile yaşadığı deneyimin Esseniliğe giriş olarak değerlendirilmesi buraya temellendirilmektedir.

İntibak sürecini başarıyla tamamlayarak topluluğa katılmasına onay verilen adayın, kabul edilmeden önce yerine getirmesi gereken son bir görev daha bulunmaktadır. Beşinci aşama olarak değerlendirildiğimiz bu kısımda oldukça geniş kapsamlı bir ant içilmelidir. Buna göre aday öncelikle, Tanrı'ya tapacağına, adil olacağına, kimseyi incitmeyeceğine, kendisini inciten kimselerden nefret etmeyeceğine aksine onlar için iyi niyet besleyeceğine, her zaman adaletin yardımcısı olacağına ve cemaate, özellikle cemaat idarecilerine sadık kalacağına dair ant içmelidir (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Hippol. IX.18; Porph. IV.13.1). Aday daha sonra bir makama gelmesi halinde küstahça, savurgan şekilde veya yetki sınırları dışında hareket etmeyeceğine, doğruluktan yana olacağına, çalmayacağına ve vicdanını haksız bir kazanç uğruna kirletmeyeceğine dair ant içerek devam etmelidir. Ayrıca topluluk öğretisini tahrif etmeden koruyacağına ve olası yeni üyelere aktaracağına dair de yemin etmelidir (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Eus. Pra. IX.3; Porph. IV.13.3). Son olarak diğer üyelere hiçbir şey gizlemeyeceğine, ölümcül işkence altında dahi olsa kimseyi ifşa etmeyeceğine ve edindiği öğretiyi başka grup ve cemaatlere sunmayacağına dair ant içerek ritüeli tamamlamalıdır (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Hippol. IX.18; Porph. IV.13.2). Esseniliğe girişte nihai aşama konumunda bulunan ant içeriği hakkında detaylı bilgi bulunmasına rağmen ant ritüeli hususunda bilgi bulunmamaktadır. Ancak bir çeşit üyeliğe kabul töreni düzenleniyor olmalıdır.

Bir adayın Esseniliğe kabul edilmesinin en büyük sembolik göstergesi Ölü Deniz yakınlarındaki cemaatin ortak öğünlerine katılabilmektir. (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Hippol. IX.18). Bu noktada akla, cemaat ile aynı sofrada bulunamayan adayların üç yıl süren intibak döneminde insani ihtiyaçlarını nerede ve ne şekilde karşıladığı, dolayısıyla adaylık sürecinin nerede yürütüldüğü sorusu gelmektedir. Bahsi geçen, adaylara her gün aynı yemeğin cemaatin ana yerleşkesinden farklı bir noktada veriliyor olması durumu ve ayrıca adayların bir deneme süreci içerisinde olması sebebiyle gözlemlenebilecek bir konumda bulundurulması zorunluluğu, adaylık sürecinin Ölü Deniz yakınlarındaki yerleşke içerisinde ancak cemaatten fiziki olarak ayrılmış bir konumda veya bahsi geçen yerleşkeye oldukça yakın bir noktada yürütüldüğünü düşündürmektedir.

Ant içeriğinde yer alan “öğretinin başka grup ve cemaatlere sunulmayacağına” dair katı yemine rağmen adaylık sürecinin, ant içeriğinin ve Esseni öğretisinin nereden bulunduğu hususunda da bazı soru işaretleri oluşmaktadır. Bu noktada da ant içeriği hakkında bilgi sunan Iosephus'un Banos ile yaşadığı tecrübe bazı cevaplar sunmaktadır. Belirtildiği üzere, Esseniliğin yeminden önceki son aşaması olan intibak etme süreci ile Iosephus'un Banos ile geçirdiği zaman üç yıl olacak şekilde aynıdır. Görünen o ki Iosephus, Banos ile geçirdiği zaman diliminde Esseniliğe intibak aşamasını başarıyla tamamlamış ve ant içme aşamasına kadar gelmiştir. Yazarın, üç yılın sonunda çölden geri döndüğünü ve Esseniliğin çağdaşı olan Ferisiliğe tabi olduğunu belirtmesi ise ant içme aşamasını tamamlamadan Essenilerden ayrıldığını göstermektedir (Ios. Vita. II). Ant içeriği, Iosephus tarafından bu vesileyle öğrenilmiş ve diğer yazarlar da ondan nakil yoluyla aktarmış olmalıdır.

Esseniliğe giriş hususunda kaynaklarda bulunan detaylı anlatım, ayrılış konusunda bu kadar detaya sahip değildir. Mevcut ve kısıtlı bilgilere göre, cemaatten ayrılmanın yollarından biri ihraç edilmektir. Bir Esseninin, cemaatinden ihracı için ise günah işlemesi gerekmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.8; Hippol. IX.19; Porph. VI.13.4). Kabul edilebileceği üzere “günah işlemek” oldukça genel bir ifadedir. Bu durum cemaatler içerisinde katı kuralların yürürlükte olduğu izlenimini oluşturmaktadır. İhraç edilmenin aynı zamanda bir cezalandırma usulü olduğu da görülmektedir. Zira bu muameleye maruz kalan kişiler yeminlerine bağlı kaldıkları sürece, diğer insanların tükettiği besinlerden istifade edememektedir. Dolayısıyla onların bir kısmı açlık karşısında zor anlar yaşayarak yabani bitki yemek durumunda kalmakta ve hatta bazıları açlık sebebiyle hayatını kaybetmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.8; Eus. Pra. IX.3). Ancak ihraç edilmek suretiyle gerçekleşen ayrılışın bazı hallerde affa uğrayabildiğini de belirtmek gerekmektedir. Topluluktan kovulmasına rağmen öğretisini terk etmeyerek hayatını

kaybetme noktasına gelen bazı kimseler, gereken cezanın çekildiği düşüncesiyle merhametli bir muamele ile karşılaşabilmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.8; Hippol. IX.19; Porph. IV.13.4). Burada bahsedilen merhametli muamele, kişinin tekrar cemaate dâhil edilmesidir. Ancak affedilen kişinin adaylık sürecindeki giriş aşamalarına tekrar tabi olma durumu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. İhraç olmanın yanında, kişinin kendi iradesi ile ayrılabilmesi de olası gözükmetedir.

Essenilikte İnanç ve Yaşam

Esseniler esasen II. Tapınak Dönemi'nde Yahudiye'de yaşamış birer Yahudidir. Ancak onlar dönem Yahudiliğini inanç ve yaşayış biçimleri bakımından kendi görüşleri doğrultusunda şekillendirmiştir. Essenilerin temel inanç ve davranış motivasyonunun benlikleri dâhil her şeyin mümkün olan en iyi şekilde Tanrı'ya adanması ve atfedilmesi fikri olduğunu söylemek mümkündür (Phil. Quo. XII(75); Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5). Bu doğrultuda hareket etmeye gayret eden üyeler, Tanrı'ya iyi olan her şeyin sebebi olarak görmekte, kötü kabul edilen herhangi bir şeyi ona mal etmemektedir (Phil. Quo. XII(84)). Esseniler günlük yaşamlarında daima beyaz giyinmekte, bedeninin kuru kalmasına özen göstermekte, kirli kabul ettikleri yağdan kaçınmakta ve temas etmek durumunda kalmaları halinde derhal arınmaktadırlar (Ios. Bel. Iud. II.8.3; Porph. IV.11.6). Büyüklere ve çoğunluğa itaatte kusur etmemek de bir Esseninin günlük yaşamında riayet etmeye özen gösterdiği kurallar arasındadır (Ios. Bel. Iud. II.8.9; Hippol. IX.20). Esseni yaşamı genel itibarıyla kendini idare etme, tahammül, tutumluluk, basit yaşam, hoşnutluk, tevazu, dini kurallara riayet, metanet ve saygı üzerine kuruludur (Phil. Quo. XII(84)). Üyelerin yaşamlarını şekillendiren bu ilkeler aslında inanç dünyasında benimsenen öğretinin, günlük yaşamda uygulamaya dökülmesidir.

Esseni öğretisinin inanç boyutunun önemli özelliklerinden ilki keskin bir kaderci anlayışın mevcudiyetidir. Onlara göre her şey değiştirilmesi mümkün olmayan şekilde yönetilmekte ve yaşanmaktadır (Ios. Ant. Iud. XIII.5.9). Bu kaderci anlayış Esseniliğin kozmoloji tasavvurunun düalist bir temele dayanması olarak yorumlanmaktadır (Taşpınar, 2017, s. 134). Öğretinin kaderci yönünün tezahürleri, ant içeriğinde yer alan idarecilere sadakat ile ilgili kısımda da görülebilmektedir. Zira onlara göre bir idarecinin, Tanrı takdiri olmadan bulunduğu makama gelmesi imkânsızdır (Eus. Pra. IX.3; Porph. IV.13.1). Bu sebeple ona kusursuz şekilde itaat edileceğine dair ant içilmektedir. Bahse konu kadercilik anlayışı Esseniliğin sahip olduğu anlayış farklılıklarından biridir. Zira Essenilerin aksine Ferisiler insanların davranış, tercih ve çabalarının kadere tesir edebileceğine inanmaktadır (Küçük vd., 2009, s. 330).

Esseni öğretisinin bir diğer önemli yönü, üyelerinin ruhun ölümsüzlüğüne inanmış olmasıdır. Buna göre ölümden sonra çürümekte olan beden geçicidir, ancak ruh yaşamaya devam etmektedir. Hatta geçici olduğu belirtilen beden, ruhu esaret altında bulunduran bir hapisane olarak görülmektedir. Ölümle beraber beden bağından kurtulan ruhun ferah ve aydınlık bir yere gideceğine ve adalet gününe kadar orada istirahat edeceğine inanılmaktadır (Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5; Eus. Pra. IX.3). Ayrıca bedeninin yeniden dirileceğine inandıklarına dair bilgiler de mevcuttur (Hippol. IX.22). Adalet günü ile ilgili bilgiler Essenilerin apokaliptik öğretiye olan ilgisini göstermektedir. Onların, bahsedilecek olan, kısmi bekârlığı gerekli görmesi ve "İsrail'in kurtuluşu hak eden seçilmiş artakalanları" olduklarına inanıyor olmaları ihtimali, apokaliptik öğretinin günlük yaşama yansımalarıdır (Gürkan, 2012, s. 38). Bu noktada ise Esseni öğretisinin, Tora'da açıkça yazmıyor olması sebebiyle kıyamet, tekrar dirilme ve ahiret hayatının varlığını kabul etmeyen Saduki öğretisiyle farklılaşan bir yönü ortaya çıkmaktadır (Adam, 2018, s. 113).

Esseni öğretisinin kurban ritüeline yaklaşımı hususunda da birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bilindiği üzere II. Tapınak Dönemi Yahudiliğinde kurban ritüeli ibadetin özünü teşkil etmektedir ve sunular Hierousalem'de bulunan tapınakta gerçekleştirilmektedir. Yahudi toplumu her gün sabah ve

akşam olmak üzere bu mabette yakma usulüyle *tamid* (daimî) kurbanı sunmalıdır. Şabat günlerinde buna *musaf* adlı bir kurban daha ilave edilmektedir. Ayrıca *hatat* (kefaret) ve *şlamim* (istek, şükür) kurbanları da bulunmaktadır (Adam, 2018, s. 107). Ancak Essenilerin tapınakta gerçekleştirilen kurban ritüellerine dâhil olmadığına işaret eden bilgiler mevcuttur (Phil. Quo. XII(75); Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5; Eus. Pra. VIII.12). Bu bilgilerden hareketle Essenilerin kurban ritüelini reddetmiş olduğu düşünülmektedir (Akalin, 2008, s. 426; Taşpınar, 2017, s. 132; Adam, 2018, s. 114). Ancak Esseni öğretisi doğrultusunda şekillenen diğer pratiklerin aksine, kurban ritüeli ile ilgili durumun Essenilerin tasarrufu dışında gerçekleşmiş olma ihtimali de söz konusudur. Iosephus, konu hakkında bilgi verdiği kısımda (Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5), onların mabede kurban göndermediğini ancak kurbanlarını kendilerinin sunduklarını söylemektedir. Bu durum, onların iradeleri dışında gelişen sebeplerle kurban ritüellerine katılmaktan mahrum kaldığı ve bu sebeple ibadetlerini II. Tapınak merkezîyetçiliğinden ayırdıklarını düşündürmektedir (Newman, 2006, s. 82, 89). Aynı ifadelerden hareketle mabede kabul edilmeyen Essenilerin, ibadetlerini ayırmış olmasının yanında, kurban ritüelini mabet sınırları dışında bir konumda gerçekleştiriliyor olma ihtimalinin mevcudiyetine de dikkat çekilmektedir (Kazez, 2001, s. 173; Burns, 2006, s. 261). Ayrıca Essenilerin, kurban sunarak değil düşüncelerini kutsal kılmaya çalışarak kendilerini Tanrı'ya adadıklarını belirtilmektedir (Phil. Quo. XII(75)); Eus. Pra. VIII.12). Bu ifadeler ise Essenilerin kurban sunmadığı çıkarımına yol açabileceği gibi, bundan ziyade topluluk öğretisinde kurban ritüelinin ibadet kısmının odak noktasını teşkil etmediği yorumu da yapılabilmektedir (Beal, 2004, s. 118). Görüldüğü üzere Esseniliğin kurban ritüeline yaklaşımı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Mevcut bilgiler doğrultusunda mesele üzerinde kesin olduğu söylenebilecek tek şey, Essenilerin kendi iradeleriyle veya iradeleri dışında, II. Tapınak Yahudileri ile birlikte mabette sunulan kurbanlara katılmıyor oluşudur.

Esseni inanç dünyasını şekillendiren öğretisi, üyelerinin yaşam tarzı üzerinde de etkilidir. Öğretisi doğrultusunda şekillenen yaşam biçimine göre Esseniler, her türlü hazdan kaçınmayı ve tutkularını kontrol edebilmeyi bir erdem kabul etmiştir (Phil. Quo. XII(84); Porph. IV.11.3). Onların evlilikten ve özellikle kadınlardan dolayısıyla aile hayatından uzak bir hayat biçimi benimsedikleri bilinmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.2; Porph. IV.11.4). Philon bu duruma gerekçe olarak, evliliğin ve ebeveyn olmanın cemaat ilkelerinin önüne geçecek en büyük tehlikelerden biri oluşunu göstermektedir (Phil. Hyp. XI.14 - 17). Konu hakkında sunulan bilgileri destekleyen Yaşlı Plinius ve Solinus da Esseniler arasında hiç kadın bulunmadığını belirtmektedir. Bu sebeple topluluk içerisinde yeni doğan kimse bulunmadığına ancak buna rağmen nüfuslarının da azalmadığına dikkat çekmektedir (Plin. Nat. V.15(73); Solin. XXXV.9 - 10). Bu nokta topluluğun üye sayısını ve mevcudiyetini nasıl koruduğu sorusunu akla getirmektedir. Iosephus, Porphyrios ve ondan naklen Eusebios'un vermiş olduğu bilgiler meseleye kısmen ışık tutmaktadır. Bahsi geçen yazarlara göre Esseniler, belli kriterler çerçevesinde, başkalarının eğitime müsait çocuklarını evlat edinmekte ve bu çocukları sanki kendi öz evlatlarıymış gibi yetiştirmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.2; Eus. Pra. IX.3; Porph. IV.11.4). Evlat edinildiği ve yetiştirildiği belirtilen bu çocukların Esseniliğe giriş aşamalarına tabi tutulmaları durumu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Esseniler tarafından seçilen ve yetiştirilen kimseler olmaları, bu ihtimali ortadan kaldırıyor gibi göstermektedir. Kaynakların evlilik ve kadınlar konusunda sunduğu bazı diğer bilgiler, Essenilerin tek bir noktada konumlanmış tek bir cemaatten ibaret olmaması durumunu destekler niteliktedir. Zira Iosephus, bazı başka Essenilerin evliliği ve dolayısıyla kadınları reddetmediğini ancak soyun devamını sağlama fonksiyonu çerçevesinde belli bir deneme sürecinin ardından evlenmeyi tercih ettiklerini belirtmektedir. Fakat bu grup dahi evliliği haz için gerçekleştirmediklerini kanıtlamak amacıyla hamile olan eşlerinin yanına tekrar yaklaşmamaktadır (Ios. Bel. Iud. II.8.13). Bahsi geçen bazı başka Esseniler, Ölü Deniz civarındaki yerleşke dışında yaşayan Esseniler olmalıdır. Esseniliğin evliliği benimseyen bu grubunun arasında bulunan kadınlar üzerlerine elbise alarak yıkanmaktadır (Taşpınar, 2017, s. 133).

Esseniler her türlü hazdan kaçınma ilkeleri doğrultusunda para, kişisel mülk ve şöhretten uzak durmayı da ilke edinmiştir (Phil. Quo. XII(84); Solin. XXXV.9). Hatta Essenilerin tüm zenginlikleri hor gördüğü ve topluluk içerisinde kimsenin diğerinden daha zengin olmadığı özellikle vurgulanmaktadır (Phil. Hyp. XI.4; Ios. Bel. Iud. II.8.3). Esseniliğe girişin ikinci aşaması konumunda bulunan mal varlığının topluluğun kullanımına terk edilmesi, bu ilkenin bir tezahürüdür. Aynı kapsamda Essenilerin, maddi değere sahip tüm nesnelere alakalarını kestiği ve parayla alışveriş yapmadıkları da belirtilmektedir (Phil. Quo. XII(78); Ios. Bel. Iud. II.8.4; Hippol. IX.15). Bu noktada ise topluluk üyelerinin hayatlarını nasıl idame ettirdiği sorusuna yanıt aramak gerekmektedir. Görünüşe göre Esseniler, belirtilen ilkeyi günlük yaşamlarında tatbik edebilmek amacıyla bir ekonomik model oluşturmuştur. Buna göre, her bir Esseni öncelikli olarak mali ihtiyaçlarını en aza indirmek amacıyla kendini tutumlu olmaya ve ortak mülkiyet anlayışı içerisinde mütevazı bir yaşam biçimi benimsemeye adanmıştır (Phil. Hyp. XI.5; Phil. Quo. XII(76 – 86); Eus. Pra. VIII.11 – 12). Ortak mülkiyet anlayışı üyelerin giyim ihtiyaçlarını, tüm cemaate ait olan kışlık ve yazlık kıyafetlerden istediklerini alabilecekleri şekilde karşılamaları üzerinden somutlaşmaktadır (Phil. Hyp. XI.12). Ortak istifade edilen bu kıyafet ve ayakkabılar gösteriştense oldukça uzaktır ve kullanılamayacak duruma gelene kadar değiştirilmemektedir. Ayrıca üyeler aynı anda asla birden fazla ayakkabı veya kıyafete sahip olmamaktadır (Ios. Bel. Iud. II.8.4; Hippol. IX.15; Porph. IV.11.8). Beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında da benzer yöntemler uygulanmaktadır. Topluluğun ortak imkânlarından karşılanamayan diğer ihtiyaçlar ise takas usulüyle giderilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu usule sadece mal alımında değil hizmet alımında da başvurulmaktadır. Bir Esseni ihtiyacı doğrultusunda aldığı hizmetin karşılığını yetenekleri doğrultusunda başka bir hizmet sunarak ödemektedir (Phil. Quo. XII(79); Eus. Pra. IX.3). Ancak bu usul, özellikle topluluk dışı kişilerle kurulan ilişkiler sırasında başvurulan bir yöntem olmalıdır. Çünkü ortak mülkiyet anlayışı gereği bir Esseni, bir başka üyeden ihtiyaç duyduğu malı veya hizmeti alırken karşılık vermeme konusunda özgürdür (Ios. Bel. Iud. II.8.4; Porph. IV.11.8).

Mali ilkeler doğrultusunda geliştirilen uygulamalar, yolculuk veya ziyaret gibi geniş çaplı ihtiyaçları da göz önünde bulundurmuştur. Bir Esseni, yolculuğu veya bir noktaya gerçekleştireceği ziyaret sırasında da paraya ihtiyaç duymamaktadır. Güzergâh üzerinde veya varış noktasında yer alması muhtemel herhangi bir Esseni cemaati veya üyesinin imkânlarından dilediği gibi faydalanabilmektedir. Hatta hemen her yerleşim biriminde gelen üyeleri karşılamak, ağırlamak ve hem gelen hem de mevcut Essenilerin ihtiyaçlarını gidermekle görevlendirilmiş kişiler bulunmaktadır. Bu sayede yolculuğa çıkıldığında, meşru müdafaa durumunda kullanmak amacıyla hizmet eden silahın dışında, hiçbir şey bulundurmadan yolculuk yapılabilen ve ziyarette bulunulabilmektedir (Phil. Quo. XII(85); Ios. Bel. Iud. II.8.4.; Hippol. IX.15; Porph. IV.11.7). Görüldüğü üzere Essenilerin mali politikası, ekonomik ilişkileri mümkün olan en alt seviyeye indirgeme çabası üzerine kuruludur. Ancak işleyen bir ekonomik sistemin mevcut olduğu Yahudiye’de, bu sistemin tamamen dışında kalabilmek, başarılması kısmen mümkün olan bir hedeftir.

Tasvir edilen yaşam biçimi sayesinde Esseniler, çevre kişi ve grupların takdirini ve saygısını kazanmıştır (Phil. Hyp. XI.18; Phil. Quo. XIII(91); Eus. Pra. VIII.11). Hatta Roma Devleti’ne bağlı vassal bir idareci konumuyla MÖ 37 – 4 yılları arasında Yahudiye’yi yöneten I. Herodes, hâkimiyeti altında bulunan tüm grup ve şahısları, kendisine bağlılık yemini edilmesi yönünde baskı altına almışken, Essenileri bu dayatmadan muaf tutmuştur (Ios. Ant. Iud. XV.10.4). Bu noktada cevap aranması gereken belki de en önemli soru, Esseniliğe kabul edilmek için büyük zahmetlere katlanan ve kabul edildikten sonra ise her bakımdan kısıtlı bir yaşam süren adayların, bu tarz bir hayat için mücadele etme sebebidir. Essenilik hakkında bilgi veren kaynaklarda mesele hakkında birtakım ifadeler yer almaktadır. Yaşlı Plinius, Esseniliğe talip adayların hayattan yılmış ve kaderin dalgaları tarafından buraya sürüklenmiş kişiler olduğunu söylemektedir (Plin. Nat. V.15 (73)). Essenilerin kentlerden uzak durarak yaşamak

için kasaba ve köyleri tercih etmesi durumu da konuya dair bazı ipuçları sunmaktadır. Zira Philon ve Eusebios, kentleri tüm kötülüklerin ve sorunların kronikleştiği yerler olarak tanımlamakta ve bu durumun insan ruhu üzerinde olumsuz etki oluşturduğunu belirtmektedir (Phil. Quo. XII(76); Eus. Pra. VIII.12). Modern araştırmalar ise durumu, Yahudiye'nin MÖ II. ve MS I. yüzyıllar arasındaki idari, dini ve toplumsal durumu ile ilgili görmektedir. Mevcut açıklamalar arasında Essenilerin, mezhep ve tarikatların ortaya çıkmasında temel etken konumunda bulunan dünyaya küsmek olgusunun tipik bir örneğini sergilediği düşüncesi öne çıkmaktadır (Çoban, 2008, s. 66; Yıldız ve Meçin, 2013, s. 38). Ayrıca bahse konu dönemde yoğun şekilde yaşanan siyasi ve dini çatışmalardan uzaklaşmak ve münzevi bir hayat sürebilmek adına adayların bu hayata talip olduğu da kabul edilmektedir (Adam, 2018, s. 114). Mevcut bilgilerden hareketle çeşitli sebeplerle hayata tutunamayan, toplumsal yaşamın olumsuzluklarından ve sorunlarından uzaklaşarak münzevi bir hayat sürme gayesi güden ve ayrıca Yahudiye'nin içinde bulunduğu dini ve idari durumdan hoşnut olmayan kimselerin kurtuluş veya kaçış olarak gördüğü Esseniliğe aday olduğunu düşünmek mümkün hale gelmektedir.

Bir Esseninin Haftalık Rutini

Esseniler hakkında bilgi sunan kaynaklar, topluluk mensuplarının günlerini nasıl geçirdiği konusunda da detaylı anlatımlar içermektedir. Ağırlıklı olarak Iosephus, Hippolytos ve Porphyrios'un, kısmen de Eusebios'un anlatımlarına dayanan bilgilere göre Esseniler, gün doğmadan önce uyanmakta ve dünyevi konularla ilgili hiçbir konuşma yapmadan, başlamak üzere olan günün ilk anlarında sadece dua etmek gibi ibadete dayalı bireysel faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Ios. Bel. Iud. II.8.5; Porph. IV.12.1). Gün doğumunun ardından hepsi, iş bölümünü yapmakla sorumlu kişinin yanına giderek uzmanlık alanları çerçevesinde günlük görevini almaktadır (Eus. Pra. VIII.11; IX.3). Öğleye yakın bir vakte kadar kendilerine tanımlanan görevlerle meşgul olan üyeler, belirtilen vakit geldiğinde ara vermektedir. Günün bu vaktinde çalışırken giyilen kıyafetler çıkarılmakta ve bele kuşaklar sarılarak soğuk suyla yıkanılmaktadır. Arınmanın ardından özel bir nokta olan yemek salonuna hareket edilmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.5; Hippol. IX.16; Porph. IV.12.2).

Yemek salonuna gelinmesinden, yemeğin sona ermesine kadar tüm cemaat derin bir sessizliğe bürünerek masalara yerleşmektedir. Bu sessiz bekleyiş sırasında sırasıyla ekmekler ve tek bir kaptaki tek bir çeşitten ibaret olan öğünler getirilerek verilmektedir. Yemeğe başlanmadan önce, bu işe görevli olan kimse konuşma yapmaktadır. Konuşma gerçekleşmeden önce yemeklere dokunmak kesinlikle yasaktır (Ios. Bel. Iud. II.8.5; Hippol. IX.16; Porph. IV.12.3). Burada konuşma yapan görevli, cemaat idarecisi veya cemaat büyüklerinden biri olmalıdır. Konuşma içeriği ise şükür, dua veya günlük işlerin yürütülmesi ile ilgili gibi görünmektedir. Konuşma tamamlanmadan yemeğe dokunulamıyor olması içeriğin ibadetle ilgili olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Günün ilk yemeğinin tamamlanmasının ardından dua ve şükürde bulunan Esseniler, çıkardıkları kıyafetleri tekrar giyerek akşama kadar kendilerine verilen işlerle ilgilenmeye devam etmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.5; Hippol. IX.16; Porph. IV.12.3 – 4). Üyeler bu meşguliyetleri sırasında, gün bitene kadar azimle çalışmakta ve çevresel faktörleri umursamadan sadece işlerine odaklanmaktadır (Phil. Hyp. XI.6; Eus. Pra. VIII.11). Akşam vakti işlerini bırakıp tekrar yemek salonuna geri dönen Esseniler, günün ilk yemeği sırasında uyguladıkları tüm ritüelleri aynıyla akşam yemeği için de tatbik etmektedirler. Farklı olacak şekilde, eğer gün içerisinde aralarına bir misafir katılmışsa o da sofraya kabul edilmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.5; Porph. IV.12.4). Üyeler dışındaki kimselerin cemaat yemeklerine katılmıyor olması durumu ile Essenilerin yolculuk yapma usulleri hakkında sunulan bilgiler, akşam yemeklerine katılma hakkı bulunan misafirlerden kastın farklı konumlarda bulunan cemaatlere mensup üyeler olduğunu düşündürmektedir. Kaynaklar bu öğünler dışında bir yemekten bahsetmemektedir.

Bazı üyelerin boş zamanlarında hastalıkları tedavi etmek amacıyla şifalı bitkiler ve taşlar üzerinde, bazıları ise dini yasalar ve peygamberler konusunda araştırmalarda bulunduğu bilinmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.6; Hippol. IX.17). Bu serbest zaman faaliyetleri, akşam yemeğinin tamamlamasından uyku vaktine kadar geçen süre içerisinde gerçekleştiriliyor olmalıdır. Günün bu kısmında Esseniler, cemaatin ortak alanlarında birbirleriyle vakit geçirmek, fikir teatisinde bulunmak ve ilgi alanları üzerinde araştırmalar yapmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Serbest zaman faaliyetleri üzerinden Essenilerin, yemeklerde büründüğü sükûnet halini tüm yaşamlarına yaydığı da görülmektedir. Günün bu zamanlarında gerçekleştiğini düşündüğümüz sohbetlerde üyeler birbirlerini sabırla dinlemekte ve sıra ile konuşmaktadırlar (Hippol. IX.16, 20; Porph. IV.12.5). Tasvir edilen günlük düzen dahilinde özellikle toplu yemeklerin adeta bir ayın havasında gerçekleşiyor olması dikkat çekicidir. Kurban kısmında belirtilen, topluluğun mabetten ihraç edilmiş ve bu sebeple ibadetlerini ayırmak durumunda kalmış olması ihtimali, yemeklerin mabette gerçekleşen ibadetlerin yerine konduğu düşüncesini uyandırmaktadır (Newman, 2006, s. 90). Şu durumda yemek öncesi gerçekleşen yıkanmalar da ibadete hazırlık vazifesi görmektedir. Zira yıkanmak (abdest, gusül), bir yönüyle kişinin kutsal olanın idaresi altına girmeden önceki hazırlık evresidir (Eliade, 2005, s. 234).

Esseniler, Şabat günlerinde daha farklı hareket etmektedir. Dini bakımdan özel kabul edilen bu günün gerekliliklerini tam anlamıyla yerine getirebilmek adına önceden hazırlıklarda bulunulmaktadır. Şabat günü ateş yakmamak için yemekler bir gün önceden hazırlanmakta ve boşaltım ihtiyacının giderilmesinden imtina edilmesi sebebiyle, hafta boyunca buna uygun şekilde beslenilmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.9). Şabat günlerinde giderilmesinden imtina edilen bu ihtiyaç diğer günlerde, تنها bir noktada bir ayak uzunluğunda kuyular kazılması, oluşturulan kuyunun kıyafetlerden istifade edilerek çevrenmesi, ihtiyacın giderilmesinin ardından kuyunun tekrar doldurulması ve derhal suyla arınma (abdest) usulüyle giderilmektedir (Hippol. IX.20). Temelinde ibadetin bulunduğu Şabat günlerinde bir Esseninin günü toplu ibadetlerle geçmektedir. Hafta boyunca önceden yapılan hazırlıklar sayesinde Şabat günlerinde diğer tüm işlerden uzak durmayı başarabilen üyeler, ibadet amaçlı toplanma yerinde bir araya gelmektedir. Başlamak üzere olan ibadetlerin hemen öncesinde yaşa göre düzen alınmaktadır. Aynı düzenle ibadethaneye giren üyeler, yerlerine yerleştiğinde içeride yaşlıların en önde oturduğu bir ortam oluşmaktadır. Yerleşmenin tamamlanmasıyla artık Şabat ibadetleri başlamaya hazır hale gelmektedir. İbadetler, muhtemelen yaşça ileri ve dini konularda tecrübe sahibi bir cemaat üyesi veya cemaat idarecisi tarafından kutsal kitaplardan yüksek sesle yapılan okumalarla başlatılmaktadır. Okumalarla eş zamanlı olacak şekilde başka bir üye, okunan kısımlarda bulunan sembolik anlatımların altında yatan asıl mesajı açıklamaktadır. Bu yöntemle hem ibadet edilmekte hem de tecrübesiz üyelere nasıl davranılması ve nelerden kaçınılması gerektiğine dair bilgiler verilmektedir (Phil. Quo. XII(81 – 83); Eus. Pra. VIII.12).

Essenilerde Teşkilat ve Toplumsal Yapı

Yahudiye, Esseniliğin mevcudiyetini sürdürdüğü MÖ II. yüzyıl ile MS I. yüzyıl aralığında sırasıyla Seleukos, Haşmonayim ve Roma hakimiyetleri altında bulunmuştur. Esasen Yahudiye ahalisi arasında bulunan Esseniler, bahsi geçen egemenlere ve onların idari, adli ve mali düzenlemelerine tabidirler. Elbette bu devletlerin, en azından bazı idarecilerinin, Essenilere birtakım imtiyazlar tanımış olma ihtimali bulunmaktadır. Bahse konu genel durumun yanı sıra Esseniler, cemaatleri içerisinde kendi teşkilatlanmalarını da gerçekleştirmiştir.

Essenilerin teşkilatlandığı alanlardan ilki idaredir. Hatırlanacağı üzere topluluğa girişin son aşaması olan ant içme kısmında cemaat idarecilerine sadakatle itaat edileceğine dair yemin edilmektedir. Bu ifade topluluk içerisinde idareci bir zümrenin mevcudiyetine işaret ediyor olmasının yanında, bu zümreye itaatın dini kaidelerle katı şekilde taahhüt altına alındığını da göstermektedir. Bu noktada, giriş kısmında bahsi geçen Kumran Cemaati'nin, Esseniliğin üst teşkilatı olabileceği yönünde

görüşlerin mevcut olduğunu belirtmek gerekmektedir (Yıldız & Meçin, 2013, s. 34). Andın devamında belirtilen ve adayın idari bir makama gelmesi ihtimali üzerinde duran ifadeler ise topluluğa henüz katılmış olan bir üyenin idareci olabilme ihtimalinin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu ihtimali kapsar şekilde devam eden yeminle düzenin devamlılığı korunmaya çalışılmıştır (Ios. Bel. Iud. II.8.7; Hippol. IX.18; Porph. IV.13.2). Bu durum, Esseni tipi liderliğin bir kast içerisinde tutulmadığına işaret etmektedir. Kaldı ki topluluk çıkarları ile ilgilenmesi için tüm cemaatin oy hakkının bulunduğu bir seçimle görevliler seçildiği de bilinmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.3).

Esseni idarecisi, üyeler üzerinde sarsılmaz bir otoriteye sahiptir. Onun söylediği her şey, büyük bir dikkatle dinlemekte ve kanun kabul edilmektedir (Hippol. IX.17). Hatta onun müsaadesi olmadan topluluk dışı düşüncelere ve akrabalar gibi yakın kimselere yardım etmek dahi yasaktır (Ios. Bel. Iud. II.8.6). İdarecinin şüphesiz en önemli sorumluluğu topluluk işlerinin sorunsuz şekilde yürütülmesini ve gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Şabat günleri hariç her sabah, Esseniler arasında iş bölümü yapan ve her yemekten önce konuşma yapan kişi de o olmalıdır. Kendisi idarenin yanında mali yetki ve sorumluluklara da sahip gibi gözükmektedir. Zira aday olan kimselerin cemaat kullanımına terk ettiği mal varlığını teslim alan ve ihtiyaçlar doğrultusunda değerlendiren kişi de bahse konu idarecidir (Hippol. IX.14). Esseniliğin bir kült içerisinde yer alan bir dini yapı olması cemaat idarecisini şüphesiz dini yetkilerle de donatmaktadır. Dolayısıyla Essenilerin benimsediği tipteki lider idari, mali ve dini yetkileri elinde bulunduran bir kişidir.

Essenilerin idari teşkilatının yanı sıra mali yapısı hakkında da birtakım bilgiler bulunmaktadır. Cemaat ekonomisi, idarecinin tasarrufu altında bulunan, ortak ve adil kullanım amacına hizmet eden bir hazine aracılığıyla yönetilmektedir (Phil. Quo. XII (86); Phil. Hyp. XI.4; Hippol. IX.14). Ayrıca hazineye, tüm cemaatin oy kullanma hakkına sahip olduğu bir seçimle idareci dışında bir sorumlu atandığı yönünde bilgiler de bulunmaktadır (Porph. IV.11.7). Hazine idaresine ayrı bir temsilci seçiliyor olması durumunda dahi, idarecinin ekonomi üzerinde tasarruf sahibi olma ihtimali oldukça kuvvetlidir. Ortak hazinenin gelirleri, adayların cemaat lehine terk ettiği bildirilen mal varlıkları ve Şabat günleri hariç günlük işlerde çalışan üyelerin kazançlarından oluşmaktadır (Phil. Quo. XII(86); Eus. Pra. VIII.12). Topluluğun dini ve insani giderleri burada toplanan para ile karşılanıyor olmalıdır. Bahsi geçen giderlerin yanında, Yahudiye'de geçerli olan ve egemen devletler ile yerelde merkezi ibadethaneye ödenen vergilerin ödenme durumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Essenilerin bu vergilerden muafiyet durumları hakkında bir bilgi mevcut değildir. Vergilerin ödeniyor olma ihtimali göz önüne alındığında, bu gider kaleminin de bahsi geçen hazineden karşılandığı varsayılabilir.

Essenilerin yaşam biçiminin incelendiği kısımda, hemen her yerleşim biriminde üyelerin ihtiyaçlarını karşılamakla görevlendirilmiş temsilciler bulunduğu belirtilmişti. Bunun yanında, cemaatin gelirlerini ve ürünlerini toplamakla görevli bazı kimselerin mevcudiyetine de rastlanmaktadır (Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5; Eus. Pra. VIII.11). Bahsi geçen gelirler, günlük işleri sırasında hak edilen ücretler olmalıdır. Ürünler ise muhtemelen, ihtiyacı karşılamaktan öteye geçmeyen ve cemaate ait küçük arazilere ekilip biçilen ürünler ile bunların gelirleridir. Şu durumda ortak hazinenin bir gelir kalemine daha sahip olduğu görülmektedir. Görevlilerin mevcudiyeti ise hem üyelerin para ile olan ilişkilerini kestiklerini doğrulamakta hem de sistemli bir mali teşkilata sahip olduğunu göstermektedir.

Essenilerin topluluk içi adli durumlarıyla ilgili bazı kısıtlı bilgiler de mevcuttur. Bu bilgiler onların özellikle yargılama hususunda oldukça adil davrandığı üzerinde durmaktadır. Yargılama, mahkeme görevi gören meclis benzeri bir oluşumda gerçekleşen oylama ile yapılmaktadır. Suçlanan kişi, yüzden az oy gelmesi durumunda cezalandırılmamaktadır. Öte taraftan bahsi geçen bu yeter sayısı ile alınan bir karar geri döndürülememektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.9; Hippol. IX.20). Suç olarak kabul edilen ve belirtilen yargılamaya konu olan fiiller hakkında doğrudan bir bilgi mevcut değildir. Ancak Esseniliğe girişin son aşamasını oluşturan ant kısmında, üzerine yemin edilen hususlara aykırı

davranmanın suç kabul edildiği düşünülebilir. Essenilikten çıkış kısmında bahsedilen “günah işleme” durumu da muhtemelen türüne göre, bu yargılamalara konu olabilmektedir. Zira cemaatten ihraç edilme açık şekilde bir cezalandırma yöntemidir. Ancak aynı bahiste sunulan bazı kimselerin tekrar cemaate geri alınabiliyor olması durumu, yüz oy ile alınan bir kararın geri döndürülemediği bilgisi göz önüne alındığında ihraçların, en azından bir kısmının, yargılama yoluyla gerçekleşmediği fikrini uyandırmaktadır. Essenilerin suç kabul ettiği ve cezalandırdığı bir diğer fiil, Tanrı’dan sonra çok kıymetli kabul edilen Musa’ya (Moşe) hakaret edilmesidir (Ios. Bel. Iud. II.8.9; Hippol. IX.20). Iosephus bu suçun cezasının ölüm olduğunu söylemekteyse de eylemin ve cezanın mecliste görüşülme durumu hakkında bir bilgi sunmamaktadır. Bunun dışında, küfretmenin suç kabul edildiği ve işleyenlerin ceza olarak kınandığı bilinmektedir (Hippol. IX.17). Essenilerin suç ve ceza algıları ile ilgili detaylı bilgi bulunmayışının temelinde muhtemelen Esseniliğin, Yahudiye’de yaşayan cemaatlerden ibaret olması ve üyelerinin dönemin egemen devletlerinin yürürlüğe koyduğu kanunlara uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Belirtilen sebeple, mahkeme işlevi gören mecliste idam veya hapis gibi cezaların verilmesi de mümkün gözükmemektedir. Musa’ya hakaret edenlerin öldürüleceği bilgisini sunan Iosephus’un bu ifadesi bir adli işlemle değil, kişisel intikamla ilgili olmalıdır.

Esseni nüfusunun adaylık yöntemiyle kabul edilenlerden ve evlat edinilenlerden oluşması, bu kişilerin yetiştirilmesi ve Esseni öğretisinin benimsetilmesi dolayısıyla Esseniliğin bir eğitim usulüne ve yapılanmasına sahip olması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu konuda topluluğun kendi yasalarını öğreten öğretmenlere sahip olduğunu belirten bilgilere rastlanmaktadır (Phil. Quo. XII (80)). Ancak bu öğretmenlerin nerede ve ne şekilde eğitim verdiği açık değildir. Yine de topluluğa giriş kısmında betimlenen adaylık sürecinin başlı başına bir eğitim niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Şabat günlerinde gerçekleşen ibadet temalı toplantıların eğitsel yönü de açık şekilde görülebilmektedir. Son olarak günlük rutin içerisinde oluştuğunu belirttiğimiz serbest zaman aktivitelerinin de eğitsel yöne sahip olduğunu düşünülebilir. Bu aralıkta dini yasalar ve peygamberler üzerine yapılan okumalar ile hastalıkları tedavi etmek amacıyla yapılan araştırmalar birer uzmanlaşma çabası olarak görülüp eğitim faaliyetleri içerisinde anılabilir. Uzmanlaşma çabalarına, bazı kimselerin cemaat disiplini ve eğitim sayesinde kehanet yeteneğine sahip olduğuna dair bilgiler de eklenebilir (Ios. Bel. Iud. II.7.3, II.8.12; Ios. Ant. Iud. XIII.11.2, XV.10.5Porph. IV.13.9).

Esseni öğretisi, bağlı cemaatlerin toplumsal ve üyelerinin bireysel yapıları üzerinde de etkilidir. Mevcut bilgiler Essenilerin genel itibarıyla eşitlik, izolasyon, organize olmuş bir içyapı, bağımsız liderlik ve mütevazı alışkanlıklar üzerine kurulu tipik bir cemaat toplumu olduğunu göstermektedir. Dini ritüeller toplum hayatı üzerinde önemli yer işgal etmektedir (Newman, 2006, s. 83). Eliade (2003, s. 310) bu konuda, Esseni yapılanmasının en yakın benzerlerinin Helen türü gizem topluluklarında mevcut olduğu tespitinde bulunmaktadır. Demografik bakımdan yaklaşık dört bin kişi kadar olduğu belirtilen topluluğun geneli ileri yaşlardaki kimselerden oluşmaktadır. Katılımın doğum ile değil seçme veya seçilme ile gerçekleşiyor olması sebebiyle toplulukta küçük yaşta çocuklar bulunmamaktadır. Bu durum yaş ortalamasını artırmakta ve Esseniliği yaşlı nüfusun ağırlıkta olduğu bir topluluk haline getirmektedir (Phil. Hyp. XI.3; Eus. Pra. VIII.11). Esseni cemaatleri ana çerçevede, üyeler arasından gelen idareciler ve üyelerin toplamından ibarettir. Topluluk mensupları ise farklı sanat ve zanaat erbabı kişilerden oluşmaktadır. Topluluk içerisinde çeşitli idari ve dini görevleri üstlenmiş kimselerden başka fırıncılar, aşçılar, rençberler, kâhinler ve şifacılar bulunmaktadır. Ayrıca çobanlık ve arıcılıkla uğraşan kimseler olduğu yönünde bilgiler de mevcuttur (Phil. Hyp. XI.8; Eus. Pra. VIII.11).

Topluluk bünyesinde bulunmayanlar ise başta Esseni öğretilerine aykırılık teşkil edeceği endişesiyle kadınlar ve küçük çocuklardır. Ayrıca üreteceği nesnelere oluşturabileceği tehlike sebebiyle savaş aletleri üreten zanaatkârlar da cemaatlerden uzak tutulmuştur (Phil. Quo. XII(78); Eus. Pra. VIII.12). Ancak bu tam manasıyla benimsenmesi mümkün olmayan bir ilkedir. Zira seyahatler

sırasında meşru müdafaa amaçlı silah taşındığı zaten belirtilmiştir. Ayrıca apolitik ve münzevi duruşlarına rağmen, MS 66 – 73 yılları arasında gerçekleşen I. Yahudi – Roma Savaşı sırasında Yahudi saflarında Esseni bir komutanın varlığı görülmektedir (Ios. Bel. Iud. II.20.4, III.2.1). Bu noktada Essenilerin silah üretmediği ve olağan durumlarda bulundurmadığı ancak zaruret halinde bulundurmaktan ve kullanmaktan çekinmedikleri düşünülebilir.

Esseni toplum yapısının dikkat çekici özelliklerinden bir diğeri aralarında hizmetkâr veya köle bulunmamasıdır (Phil. Hyp. XI.4; Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5). Elbette bu durumun da temelini, insanların doğum itibarıyla dünyaya eşit olarak geldiğini söyleyen öğretiyi teşkil etmektedir. Hizmetkâr veya köleler benimsenmeye çalışılan eşitlik ilkesini ihlal etmekte, köle veya hizmetkâr sahibi kimseler kınanmakta ve dinsizlikle itham edilmektedir (Phil. Quo. XII(79); Ios. Ant. Iud. XVIII.1.5). Ancak tüm bu eşitlikçi görünümü yapıya rağmen aslında Essenilik içerisinde katı bir hiyerarşik yapının mevcut olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Zira Esseniler kendi içerisinde üyelerini kademelerine göre dört gruba ayrılmaktadır. Üst gruba mensup bir üye alt grupların birinde yer alan diğer bir Esseniye temas etmesi halinde dahi derhal yıkanmaktadır (Ios. Bel. Iud. II.8.10). Şabat günlerinde ibadethaneye giriş ve içerideki oturma düzeni de hiyerarşik yapının mevcudiyetine işaret etmektedir.

Esseni cemaatlerinin toplumsal yapısının şekillenmesinde etkili olduğu belirtilen unsurlar, mensuplarının bireysel gelişimleri üzerinde de etkilidir. Esseniler disiplinli, itaatkâr ve cemaat içi yardımlaşmaya özen gösteren kimselerdir. Muhtemelen temel düzeyde ve basit beslenme ile düzenli yaşam tarzı Essenilerin uzun ömürlü kimseler olmasına da katkıda bulunmuştur ki aralarında yüz yaşını aşkın çok sayıda kişi bulunduğu belirtilmektedir (Ios. Bel. Iud. II.8.10; Eus. Pra. VIII.11). Üyeler, idarecinin yanında bu yaşlı gruba da itaat ve saygıda kusur etmemektedir. (Hippol. IX.20). Topluluk içerisindeki ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olmayan yaşlı ve hasta kimseler üyeler tarafından öz aileleriymişçesine sahiplenilmektedir. Tedavi ve bakım masrafları karşılık veya katkı beklenmeden ortak hazineden karşılanmaktadır. Bu sayede bahsi geçen dezavantajlı kimseler, kalan ömürlerini refah içerisinde geçirme şansına sahip olmaktadır (Phil. Hyp. XI.13; Phil. Quo. XII(87); Eus. Pra. VIII.11 – 12).

Esseni öğretisinin mensuplarına bireysel manada kazandırdığı diğer özellikler ise direnç ve kararlılıktır. Onların en ağır işkencelere maruz kalmaları ve hatta ölümle yüzleşmeleri durumunda dahi yeminlerine bağlı kaldıkları bilinmektedir. Romalılar ile Yahudiler arasındaki savaşta vuku bulan bir hadise bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Buna göre, savaş kapsamında inançlarını ihlal edecek şekilde davranmalarını sağlamak adına ağır işkencelere maruz kalan Essenilerin hiçbiri işkencelere boyun eğmemiş, aksine işkence yapan kişilerle alay etmiş ve asla gözyaşı dökmeyip yalvarmamıştır (Ios. Bel. Iud. II.8.10; Porph. IV.13.6 – 7).

SONUÇ

Essenilik, MÖ II. yüzyılın ilk yarısı ile MS I. yüzyılın ikinci yarısının ortaları arasında varlığını sürdürmüştür. Bu tarihlendirmeye göre Helenistik ve Roma dönemlerinde, Yahudi tarihi bakımından ise II. Tapınak Döneminde yaşamışlardır. MS I. yüzyılda dört bin kişi kadar olduğunu belirttiğimiz Essenilerin merkezi, Ölü Deniz civarında yer alan yerleşkedir. Yahudiye’de dağınık halde yaşayan diğer cemaatler, uygulamalardaki farklılıklara rağmen, bu ana merkeze bağlı olmalıdır. Belirtildiği üzere Esseniliğe giriş, adayın kendi iradesi ile talip olması, mal varlığının cemaat lehine terk edilmesi, önce bir yıl ve ardından iki yıl olmak üzere üç yıllık intibak süreci ve son olarak ant içmeden ibaret olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır. Bu katılım süreci göz önüne alındığında bahsi geçen dört bin sayısının zaman içerisinde değişkenlik göstereceğini söylemek mümkündür. Zira Yahudiye’de yaşanan dini ve siyasi gelişmeler doğrultusunda aday kimselerin sayısı artabilecek veya azalabilecektir. Üye alımında benimsenen bir diğer yöntem olan evlat edinme usulü, bir yönüyle, bu değişken durum karşısında topluluğun varlığını sürdürmek amacına hizmet eden bir uygulama olabilir. Elbette topluluk

demografisinin istikrarı üzerinde, adaylık sürecinin ardından dahil olabilen kimseler de etkili bir unsurdur.

Tasvir edilen haftalık rutinden anlaşıldığına göre, bir Esseni haftanın altı günü çalışmakta ve bir günü tamamen ibadete ayırmaktadır. Görünüşe göre, sıradan günlerde gün boyu kendisine verilen görevle meşgul olan ve sonrasında serbest zaman faaliyetlerinde bulunan üyeler, günde iki öğün yemek yemekte ve gün doğmadan hemen önce, ilk yemekten ve akşam yemeğinden hemen sonra olmak üzere günde üç defa ibadet etmektedir. Şabat günlerinde ise her türlü işten uzak durularak ibadet edilmektedir. Essenilerin Şabat günlerinde boşaltım ihtiyacı duymamaları bilgisi, onların beslenme alışkanlıklarıyla ilgili görünmektedir. Günde iki defa olduğunu belirttiğimiz öğünler bu yönüyle miktar bakımından da sınırlı olmalıdır. Ayrıca Şabat ibadetlerinin bir eğitici yöne sahip olduğu da açıktır. Sıradan bir günde adeta bedenlerini ve nefislerini terbiye eden Esseniler, Yahudilik ve topluluk öğretisi ile ilgili teorik bilgileri Şabat günlerinde yapılan toplantılarda edinmektedirler.

İnanç bakımından II. Tapınak Yahudiliğinden oldukça farklılaşmış olduğu görülen Essenilerin, Hierousalem’de bulunan merkezi ibadethane ile bağlantılarını kestiği veya kesmek durumunda kaldığı görülmektedir. Kurbanla ilgili kısımda belirtilen, Essenilerin ibadetlerini ayırmış olması durumu, onların heretik kabul edildiği düşüncesini uyandırmaktadır. Bu durum karşısında Esseniler, ibadet maksatlı bazı ritüeller geliştirmiş olmalıdır. Bu varsayım kurban ritüelini de kapsamaktadır. Mevcut bilgilere göre onların merkezi ibadethanede kurban sunmadıkları veya sunamadıkları tartışılmaz bir gerçektir. Ancak merkezi ibadethane dışında bu ritüelin gerçekleştiriliyor olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Essenilerin yaşamı tamamen topluluk öğretisi çerçevesinde şekillenmiştir. Cemaatlerin teşkilat ve toplumsal yapısı da öğretinin günlük hayata yansıtılmasını sağlayacak ve uygulanmasını kolaylaştıracak şekilde oluşturulmuştur. Bu kapsamda topluluk içi idari, mali, adli ve eğitimle ilgili teşkilatların mevcudiyeti ortaya konulmuştur. Teşkilatlar hakkındaki bilgiler bazı alanlarda detaylı iken, bazı alanlarda sadece varlıklarına işaret etme seviyesindedir. Özellikle adli alanda Essenilerin bir meclis aracılığıyla yargılama yaptığı, suç kabul edilen bazı fiillerin mecliste görüşülürken, daha hafif suçların gündeme alınmadığı ve meclis tarafından verilebilecek en büyük cezanın topluluktan uzaklaştırma olduğu düşünülebilir.

Esseniliğe dair sunulan yaşam biçimi, teşkilat yapısı ve toplumsal durum hakkındaki bilgilerin geneli merkez konumunda bulunan yerleşkede yaşayan ana cemaat ile ilgilidir. Esseniliğin farklı kol veya cemaatlerine mensup olarak Yahudiye’nin çeşitli ve karma yerleşim birimlerinde yaşamlarını sürdüren diğer Essenilerin tasvir edilen düzeni tam anlamıyla tatbik edebilmesi olası gözükmemektedir. Onlar şüphesiz buldukları konumlarda hâkim olan idari, mali ve adli hükümlere göre hayatlarını sürdürmek ve içinde buldukları toplumsal yapıya kısmen de olsa uyum sağlamak durumundadırlar ki evlilik gibi bazı uygulamadaki farklılıklar bu sebeple ortaya çıkmış olmalıdır.

Esseniler hakkında bilgi veren kaynaklar onların inanç ve yaşam biçimi itibarıyla eşitlikçi bir yapıya sahip olduğunu vurgulasa da en azından idari anlamda, cemaatler içerisinde kıdem, hiyerarşi ve çeşitli görevler üstlenen kimselerin mevcut olduğu da belirtilmelidir. Üyelerin beslenme, temizlenme ve dinlenme gibi günlük rutinleri özel mülkiyet anlayışının mevcut olmadığını ortaya koyduğu gibi, özel alan anlayışının gelişmediğini de göstermektedir. Topluluk içerisinde köle veya hizmetkâr bulunmadığı belirtilmesine rağmen üyelerin günlük işleri karşılığında ücretlerini bireysel olarak alamamaları angaryanın mevcudiyetine işaret ediyor olabilir. Ancak hazinenin kullanım biçimi, dolaylı yoldan da olsa topluluk üyelerinin kendileri için çalıştığını göstermektedir. Benzer şekilde hazinenin cemaatin ortak çıkarları doğrultusunda kullanılması, hasta ve yaşlı kimselerden katkı beklenmeden giderlerinin karşılanması cemaat içi sosyal dayanışma hakkında ipuçları sunmaktadır. Esseniler, Yahudiye’nin diğer kısımlarından ve insanlarından izole kalmaya çalışmışsa da dönem şartları gereği bu kısmen gerçekleştirilebilmiştir.

Esseniliğe aday olanların, topluluk kriterleri doğrultusunda çeşitli aşamalardan oluşan bir elemeye tabi tutulması, düzen, disiplin ve ant içeriğinde de görülebilen yeni katılanlara bilgilerin aktarılması Essenilerin eğitim metodu olarak inisiyasyona başvuruyor olduğunu düşündürmektedir. Esseni öğretisi, toplumsal yapı, ant ritüeli, var olduğu düşünülen inisiyasyon, topluluğa ait derin bilgi ve sırların dışı kapalılığı ve ayrıca bu bilgilere sadece belli aşamalardan geçen ve ehil görülen kimselerin erişebilmesi, katı gizlilik ilkesi ve derin bilgilerin tahrif edilmeden yeni üyelere aktarılması ise Essenilerin ezoterik bir topluluk olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır.

SUMMARY

Essenes were a Jewish community that lived in Judea between the 2nd century BCE and 1st century CE. Modern studies consider them to be an ancient Jewish sect. In this study, the definition of Essenism, its geography, belief and lifestyles and its organisational and social structures have been examined.

During the data collection phase of the study, literature review was used as a qualitative research method and descriptive analysis was used to analyze the obtained data. In order to determine the sources that give information about the Essenes, authors who worked between the 2nd century BCE and the 4th century CE were searched. As a result of the research, it was determined that Philo, Pliny (Secundus), Josephus, Hippolytus, Eusebius, Solinus, Porphyry and Epiphanius provided information about the region and Jews. There is any information about the Essenes in the apocraphical Book of Maccabees and New Testament, which are among the important sources of Judaism of the period. The Dead Sea Scrolls have been left out of consideration due to the controversy over the Qumran – Essene identity. The limited information found in Epiphanius was not used in the study, but was stated because it gave information about Essenes.

Some of the findings obtained as a result of the research as follows; Essenes were not a single community. The main community was located near west bank of the Dead Sea. Other communities lived scattered in Judea. Most of the information given in the sources describe the inhabitants of the main campus of the community. Their population was thought to be four thousand in the 1st century CE. Essenes were an organized sect. The sect did not lean towards reproduction through marriage and birth in general. Participation in the sect takes place in two ways, namely, nomination and adoption. Adoption can be seen as a solution to the instability of the nomination method on the demography of the sect. It was also necessary to take an oath to join the community. Disciples lived in a community that has adopted social isolation as a principle, based on collective ownership. However, there are also findings indicating the existence of different groups among the disciples based on a strict hierarchy.

It is also possible to say that Essenes, which is seen to be quite different from the Second Temple Judaism in religious terms, has a sectarian organization in the fields of administration, economy, justice and education. The organizations in these fields have been shaped in line with the easy adaptation of the sect doctrine to daily life. While there is detailed information about some of these organisations, it can be determined that some of them only exist. As a result, Participation in the sect after a detailed selection, the obligation to take an oath to enter to sect and the education given by discipline and initiation led us to call Essenes an esoteric community.

Makale Bilgileri		Article Information	
Etik Kurul Kararı:	Etik kurul kararından muaftır.	Ethics Committee Approval:	Exempt from the Ethics Committee Decision.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yoktur.	Informed Consent:	No participant.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden destek alınmamıştır.	Financial Support:	No financial support from any institution or project.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Telif Hakları:	Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.	Copyrights:	No material subject to copyright is included.

Ethical Statement/Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Okan Açıl)

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Atf Bilgisi / Cited as: Açıl, O. (2022). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Ezoterik Bir Yahudi Topluluk. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (48), 331-348. DOI: 10.21497/sefad.1218527

KAYNAKÇA

- Adam, B. (2018). Yahudilik. *Dinler tarihi* (ss. 62 – 135). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akalın, H. K. (2008). İlk Hıristiyanlığın kaynağı olarak Essenizm. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 419 – 438.
- Beal, T. S. (2004). *Josephus' description of the Essenes illustrated by the Dead Sea Scrolls*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Besalel, Y. (2000). *Yahudi tarihi*. İstanbul: Üniversal Yayıncılık.
- Burns, J. E. (2006). Essene sectrianism and social differentiation in Judea after 70 C.E. *The Harvard Theological Review*, 99 (3), 247 – 274.
- Çoban, B. Z. (2008). Josephus'un gözüyle ilk dönem Yahudi fırkaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 57 – 69.
- Eliade, M. & Couliano, I. P. (1997). *Dinler tarihi sözlüğü* (A. Erbaş, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Eliade, M. (2003). *Dinsel inançlar ve düşünceler tarihi, Gotama Budha'dan Hıristiyanlığın Doğuşuna* (A. Berktaş, Çev.). İstanbul: Kabalıcı.
- Eliade, M. (2005). *Dinler tarihi, inançlar ve ibadetlerin morfolojisi* (M. Ünal, Çev.). Konya: Serhat Kitabevi.
- Eus. Ekk. His. (= Eusebios, *Ekklesiastike Historia*) Kullanılan metin ve çeviri: Lake, K. (1926). *Eusebius the ecclesiastical history I*. London: William Heinemann.
- Eus. Pra. (= Eusebios, *Praeparatio Evangelica*) Kullanılan metin ve çeviri: Gifford, E. H. (1903). *Eusebius the preparation for the gospel*. Oxford; Erişim adresi: https://www.tertullian.org/fathers/index.htm#Praeparatio_Evangelica_%28The_Preparation_of_the_Gospel%29
- Golb, N. (1980). The problem of origin and identification of the dead sea scrolls. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 124 (1), 1 – 24.
- Gürkan, S. L. (2012). *Yahudilik*. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi.

- Harman, Ö. F. (2013). Mezhepler ve dini gruplar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 43, s. 212 – 218). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hippol. (= Hippolytos, *Refutatio Omnium Haeresium*) Kullanılan metin ve çeviri: Schaff, P. (1885). Hippolytus. *Ante – Nicene Fathers V*, ss. 6 – 665.
- I. Mak. (I. Makabeler) Kullanılan metin ve çeviri: (2015). I. Makabeler. *Kutsal kitap ve deuterokanonik (apokrif) kitaplar* (ss. 183 – 223). Korea: Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Ios. Ant. Iud. (= Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*) Kullanılan metin ve çeviri: Marcus, R. (1957). *Josephus with an english translation VII*. London: William Heinemann; Marcus, R. (1963). *Josephus with an english translation VIII*. London: William Heinemann; Feldman, L. H. (1965). *Josephus with an english translation IX*. London: William Heinemann.
- Ios. Bel. Iud. (= Iosephus, *Bellum Iudaicum*) Kullanılan metin ve çeviri: Thackeray, J. (1956). *Josephus with an english translation II*. London: William Heinemann.
- Ios. Vita. (= Iosephus, *Vita*) Kullanılan metin ve çeviri: Thackeray, J. (1926). *Josephus with an english translation I*. London: William Heinemann.
- Kazez, İ. (2001). *Esseniler ve ölü deniz yazmaları* (yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Küçük, A., Tümer, G. & Küçük, M. A. (2009). *Dinler tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Marcus, R. (1954). Pharisees, essenes and gnostics. *The Journal of Biblical Literature*, 73 (3), 157 – 161.
- Martinez, F. G. (1996). *The Dead Sea Scrolls translated, the Qumran Texts in English* (G. E. Watson, Çev.). Netherland: Brill.
- Mendenhall, G. E. (2016). *Antik İsrail'in inancı ve tarihi* (M. P. Özdoğru, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Negoitsa, A. (1969). Did Essenes survive the 66 – 71 war?. *Revue de Qumran*, 6 (4), 517 – 530.
- Newman, H. (2006). *Proximity to power and Jewish sectarian groups of Ancient Period*. Boston: Brill.
- Phil. Hyp. (= Philon, *Hypotetica/Apologia pro Iudaeis*) Kullanılan metin ve çeviri: Colson, F. H. (1985). *Philo in ten volumes IX*. Cambridge: Harvard University Press.
- Phil. Quo. (= Philon, *Quod Omnis Probus Liber Sit*) Kullanılan metin ve çeviri: Colson, F. H. (1985). *Philo in ten volumes IX*. Cambridge: Harvard University Press.
- Plin. Nat. (= Plinius Secundus, *Historia Naturalis*) Kullanılan metin ve çeviri: Rackham, H. (1961). *Pliny Natural History II*. Cambridge: Harvard University Press.
- Porph. (= Porphyrios, *De Abstinentia*) Kullanılan metin ve çeviri: Clark, G. (2000). *Porphyry: on abstinence from killing animals*. London: Bloomsbury.
- Solin. (= Solinus, *Collectanea Rerum Memorabilium*) Kullanılan metin ve çeviri: Stern, M. (1980). Solinus. *Greek and Latin Authors on Jews and Judaism II* (416 – 422). Jarusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities.
- Taşpınar, İ. (2017). *Din ve fenomenoloji arasında Yahudilik ve Hıristiyanlık*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Temiztürk, H. (2015). Ölü Deniz Yazmaları ve tarihteki yeri. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 63 – 78.
- Vermes, G. (2004). *The complete Dead Sea Scrolls in English*. England: Penguin Books.
- Wise, M., Abegg, M. & Cook, E. (1996). *The Dead Sea Scrolls*. New York: Harper Collins.
- Yıldız, M. & Meçin, M. M. (2013). Gnosist bir Yahudi tarikatı: Esseniler. *Türk – İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, (16), 33 – 56.